

Lesnícky náučný chodník Zamutovská kolejka

Kraj:	Košický
Okres:	Vranov nad Topľou
Geomorfologické jednotky:	Východoslovenská pahorkatina a Slanské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a sopečné pohorie
Chránené územia:	prírodná rezervácia Zámutovske skaly a prírodná rezervácia Zámutovska jelšina
Prístup:	bus Zámutov, Na točni a pešo ulicami k juhu a západu 170 m
Východisko:	Zámutov, západný koniec obce pri č. d. 130
Trasa:	Zámutov, pri č. d. 130 - Bartáková (412 m n. m.) - nahor dolinou Zámutovskeho potoka jej pravým svahom - ústie Hrušovského potoka do Zámutovskeho potoka - dnom doliny Zámutovskeho potoka nadol - bus zastávka Zámutov, Bilikova chata - bus zastávka Zámutov, Pri točni
Dĺžka, prevýšenie:	8,8 km, prevýšenie 190 m
Čas prechodu:	4 h
Počet zastávok:	15
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: lesnícke, prírodovedné, ochranárske, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník je prepojený na žltú značku.

Rok otvorenia: 2012

Textový sprievodca: nie je; informačný leták Lesov SR, š. p. > .PDF

Kontakt: Lesy SR, š. p., Odštepny závod Vranov nad Topľou, Čemernianska 136, 093 03 Vranov nad Topľou, tel. 057 / 4423 769; Obecný úrad Zámutov, Zámutov 434, 094 15 Zámutov, tel. 057 / 4496 301

Aktuálny stav: Chodník je v dobrom stave a udržiavaný (2021).

Poznámky: (1) Za zastávkou 5 je možnosť skrátenia trasy dvoma krátkymi okruhmi s dĺžkami 3,5 a 4,5 km (pozri obr. s plánom). (2) Druhá časť trasy medzi zastávkami 10 a 15 - asfaltová lesná cesta (3,4 km) - je zjazdová aj na bicykli, kolieskových korčuliach, invalidnom vozíku či s kočíkom. (3) Od poslednej zastávky (15) je to do východiska ulicou so žltou turistickou značkou (k východu) 920 m. (4) Náučný chodník a podobne aj blízky Oddychovo-náučný okruh Bučí laz z Juskovej Vole vedú sčasti po telese bývalej úzkorozchodnej lesnej železnice (pozri heslo Zámutovská kolejka nižšie).

Jazykové okienko: V názve náučného chodníka ponechávame neštandardizovanú odvodeninu z názvu obce Zámutov („zámutovská“) podľa jej uvedenia na informačných paneloch v teréne.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Zámutov. Obec na západ od Vranova nad Topľou vo výbežku Východoslovenskej pahorkatiny do Slanských vrchov na Zámutovskom potoku. Prvá písomná zmienka je z roku 1402. Do roku 1523 patrila panstvu hradu Čičva - Rozgoňovcom. Obec bola centrom roľníckych nepokojov v rokoch 1830 - 1831 (sedliacke povstanie na Zemplíne). V roku 1715 sa tu spomína pivovar, v 18. storočí tu vyrábali kopy a iné hospodárske náradie, v chotári sa ťažila železná ruda, hnedé uhlie, v majeri bol liehovar, na úpäti vrchu Železná severne nad obcou založili vinice. Obyvateľstvo sa zaoberalo okrem poľnohospodárstva aj drevorubačstvom, pálením dreveného uhlia, výrobou prútených košíkov a metiel, na Zámutovskom potoku boli dva menšie mlyny. Okrem ťažby dreva hlboké lesy slúžili ako rozsiahly poľovný revír, ktorý postupne vlastnili Drughetovci, Almássyovci, Forgáčovci, Keczerovci, Shirmayovci, rodina Coudenhove-Kalergi. Gróf Heinrich Coudenhove-Kalergi dal v roku 1905 vybudovať lesnú železnicu na zvoz dreva, vedúcu z Vranova nad Topľou do lesov západne od obce, využívanú neskôr aj na iné účely (viac v hesle Zámutovská kolejka nižšie). Posledným majiteľom bol v rokoch 1910 - 1919 poľsko-nemecký priemyselník Emil von Scheibler. Na mieste jeho loveckého zámočku na Blatinách na úpäti Bartákovej (412 m n. m.) na západnom okraji obce, vybudovaného v rokoch 1911 - 1916 a vyhoretého cez vojnu v roku 1944, bolo v roku 1962 zriadené oblúkové brokové „strelisko“ - v súčasnosti moderná lovecká strelnica, na ktorej sa konajú strelecké súťaže. Hospodárske budovy boli obnovené, v jednej z nich sídli lesná správa a v horárni Lipová sa nachádza lesnícke a poľovnícke múzeum. V centre obce stojí rímskokatolícky kostol Ružencovej Panny Márie (z roku 1912 s neskoršími dostavbami), neogotický evanjelický a. v. kostol (1920, 1988 prístavba sakristie) a gréckokatolícky chrám Ochrany Presvätej Bohorodičky (1969).

Zámutovská kolejka. Zaniknutá lesná železnica na východnej strane Slanských vrchov budovaná postupne v rokoch 1905 - 1914 s rozchodom 760 mm pôvodne s parnou prevádzkou na trase Čemerné - Zámutov - Ráztoky. Úzkokolejka s dĺžkou 18,2 km vychádzala od železničnej stanice v obci Čemerné, dnešnej stanice Vranov nad Topľou predmestie. Viedla dolinami Lomnice a Zámutovského potoka s dvoma krátkymi odbočkami - 3 km dlhou do doliny Medvedieho potoka a z nej 0,4 km dlhou do doliny Košiarneho potoka. Končila v hornej časti povodia Zámutovského potoka v masíve Šimonky (1 092 m n. m.) v lokalite Ráztoka. V roku 1934 sa po vyťažení dreva v dosahu trate prevádzka na trati zastavila. V rokoch 1938 - 1939 sa po nej, ako súčasť kuriózneho náhrady za nefunkčnú železničnú trať Košice - Michalany, plánovala a vo februári - marci 1939 aj krátko fungovala nákladná preprava vojenského materiálu, a to po trase lesnej železnice Prešov - Zlatá Baňa - Stavenie, cez masív Dubníka novou lanovkou a ďalej zámutovskou lesnou železnicou do Vranova nad Topľou (v oblasti sa riadna železničná spojnica, trať Prešov - Strážske, vybudovala až v roku 1943). Po druhej svetovej vojne bola prevádzka pre ťažbu dreva na skrátenej trati obnovená, celkom zanikla v roku 1957 s nástupom automobilovej dopravy. V teréne dodnes vidno viac pozostatkov železnice (oporná stena pri Vechci, teleso trate - sčasti ho využíva lesná cesta ako aj trasy dvoch náučných chodníkov -, podvaly, násyp, torzá mostov či rampy).

Rozhľadňa Bartáková. Jednoduchá drevená vyhlídková veža na zväčša zalesnenom plochom vrchole Bartákovvej (412 m n. m.) vo východnej časti Slanských vrchov západne nad Zámutovom. Poskytuje výhľad k severozápadu na časť Slanských vrchov. Prístupná zo Zámutova po náučnom chodníku ako jedna z jeho zastávok.

Prírodná rezervácia Zámutovské skaly. Chránené územie v severovýchodnej časti Slanských vrchov na západ od Vranova nad Topľou vyhlásené v dvoch areáloch v roku 1980 na ochranu andezitových bralných foriem reliéfu, reliktných teplomilných rastlinných spoločenstiev a spoločenstiev sutinových javorín Slanských vrchov. Skalné útvary sa rozkladajú na dvoch bočných chrbtoch - Jaseňový (východná časť) a Čulkov (západná časť) -, oddelených potokom Čaklovec. Bralá tvoria neprístupné izolované vežičky, ako aj 10 m vysoké skalné steny. V bylinnom stupni tu rastú vzácne reliktné druhy (áron alpínsky, tarica skalná, murovník lekársky, mesačnica trváca, kostrava horská a i). Z brál sú pekné výhľady na hlavný hrebeň Slanských vrchov (od Dubníka po Makovicu), ako aj na okolie Zámutova a Východoslovenskú nížinu. Je súčasťou väčších chránených území: chráneného vtáčieho územia Slanské vrchy a územia európskeho významu Šimonka (obe patria do sústavy Natura 2000).

Prírodná rezervácia Zámutovská jelšina. Chránené územie v severovýchodnej časti Slanských vrchov na západ od Vranova nad Topľou vyhlásené v roku 1981 na ochranu lesných slatinno-jelšových spoločenstiev Slanských vrchov. Je súčasťou väčších chránených území: chráneného vtáčieho územia Slanské vrchy a územia európskeho významu Šimonka (obe patria do sústavy Natura 2000).

Východoslovenská pahorkatina. Úzky geomorfologický celok lemujúci zo západnej a severnej strany Východoslovenskú rovinu, s ktorou na juhovýchode Slovenska tvorí geomorfologickú oblasť Východoslovenská nížina a do ktorej lalokovito vniká svojimi výbežkami. Siahla od slovensko-maďarskej štátnej hranice pri Čerhove k Vranovu nad Topľou a severným okolím Michaloviec a Sobraniec prechádza k slovensko-ukrajinskej štátnej hranici. Susediacimi geomorfologickými celkami okrem Východoslovenskej roviny sú na juhu Zemplínske vrchy, na západe Slanské vrchy a na severe Beskydské predhorie a Vihorlatské vrchy. Ide o zvyšok neogénneho povrchu (morské a jazerné íly, štrky) na okraji tektonickej zníženy Velkej Dunajskej kotliny rozčlenený vodnými tokmi, stekajúcimi z okolitých pohorí, okolo ktorých sú zachované ich v pleistocéne uložené náplavové kužele (hlinité štrky) a riečne terasy (štrkopiesky) a úzke pásy holocénnych nív (prevažne hliny). Časti neogénneho podložia sú prekryté pleistocénnymi nánosmi spraší a naviatych pieskov. V najvýchodnejšej časti pahorkatinu budujú popri eolických a proluviálnych sedimentoch najmä neogénne andezity kontaktu

Vihorlatských vrchov. Reliéf je prevažne pahorkatinný, na východe na andezitoch - kde aj kulminuje (Dúbravka 397 m n. m.) -, až podvrchovinný, mierne až stredne zvlnený so širokými plochými chrbtami. Rovinný reliéf je na širších nivách hlavných vodných tokov (Topľa, Ondava, Laborec). V silno zamočiaranom území pod južným úpäťm Vihorlatských vrchov, zvanom Podvihorlatské blatá, bola v rokoch 1961 - 1965 vybudovaná Zemplínska šírava, plochou druhá najväčšia vodná nádrž na Slovensku, slúžiaca na zavlažovanie, ochranu pred povodňami, ako vodný zdroj pre priemysel a rekreačné účely. Táto pahorkatina má monotónnejšiu vegetačnú pokrývku ako ostatné pahorkatiny na Slovensku. Prevažujúcu ornú pôdu striedajú dubovo-hrabové lesné spoločenstvá, pozdĺž vodných tokov rastú vrbovo-topoľové lužné lesy. Svojou teplou a prevažne mierne suchou klímou je územie vhodné na pestovanie viniča a tvorí Východoslovenskú vinohradnícku oblasť.

Slanské vrchy. Mohutné, prevažne zalesnené pohorie na východnom Slovensku s pretiahnutým pôdorysom severo-južného smeru, dlhé asi 50 km s max. šírkou okolo 15 km, zužujúce sa na dvoch miestach - v oblasti Dargovského priesmyku a Slanského sedla - len na 1 - 2 km. Zaberá územie medzi Vyšnou Šebastovou, Herľanmi, Skárošom, Kazimírom, Zámutomom a Okružnou. Južné, asi 28 km dlhé ohraničenie pohoria (medzi Skárošom a Kazimírom) tvorí slovensko-maďarská štátna hranica, za ktorou pokračuje ešte v dĺžke zhruba 10 km ako Szalánci-hegység. Pohorie s hrasťovou štruktúrou, vyzdvihnuté pozdĺž severo-južných okrajových zlomov, budujú v prevažnej miere neogénne andezity a ich pyroklastiká, len ojedinele v južnej časti dacity. Priečne zlomy pohoria členia na nerovnako vyzdvihnuté časti - podcelky -, z ktorých najvyšším je Šimonka (1 092 m n. m.) na severe pohoria. V strednej časti sú na niekoľkých miestach obnažené intrúzie dioritového porfyritu. Odrazom stratovulkanickej a mladšej hrasťovej stavby je silno členitý hornatinový reliéf so skalnými hrebeňmi a bralami na vyvetrávajúcich lávových prúdoch a s odlesnenými kotlinkami (Zlatobanská, Lúčinská, Banská) a brázdami (Salašská) s hladko modelovaným reliéfom na komplexoch relatívne menej odolných tufov. Pre uvedené horninové kombinácie a členitý reliéf je typický výskyt zosuvov. V najužších častiach na juhu pohorie križujú dopravné komunikácie medzinárodného významu - Dargovským priesmykom (473 m n. m.) vedie cesta I. triedy 19 z Košíc na slovensko-ukrajinskú hranicu vo Vyšnom Nemeckom a Slanským sedlom (312 m n. m.) prechádza viackolajná železničná trať 190 Košice - Čierna nad Tisou.

Názvy informačných panelov

1. Lesnícky náučný chodník Zámutovská kolejka (*vstupná brána*)
2. Pamätný strom - borovica Jeffreyova
3. Ako vzniká a rastie les
4. Poľovníctvo
5. Panoráma Slanských vrchov
6. Pálenie drevného uhlia a výroba potaše
7. Význam a funkcie lesa
8. PR Zámutovské skaly
9. Lesná železnica
10. Manipulácia dreva
11. Zvieratá v lese
12. Voda a les
13. Priestorové rozdelenie lesa
14. Prírodné pomery a stromy v lesných porastoch
15. Strelnica Blatiny | Lesnícky náučný chodník Zámutovská kolejka (*dva panely*)

Informačné panely v teréne nie sú číslované.

Pri viacerých stromoch na trase sú stĺpiky s ich slovenskými a odbornými názvami.

